

Kiekvienai kartai - sava bendruomenė, o šiai - sava karta

Dalia STAPONKUTĖ

PASAULIOLIETUVIS.LT

Kokia šiuolaikinė užsienyje gyvenančių lietuvių bendruomenė ir kokie jos ypatumai išryškėjo šio amžiaus pirmame ketvirtyje? Kokie privalumai, silpnybės, pavojai ir garantijos? Diskusija tokiais ar panašiais klausimais niekad netyla ir, regis, niekad netils, nes bendruomenės nuolatos kinta. Jos nelyg jūra su burlaiviais - mumis, jos nariais. Vieni atplaukia, kiti išplaukia. Būna nemirtingų kapitonų, ir kapitonų, kurie aukojasi savo įgulai, pasitaiko net kapitonų piratų. Bendruomenės kinta, susipindamos su kiekvieno mūsų - narių - asmenine patirtimi ir visuomeninei veiklai atiduodamu gyvenimu. Todėl jos kupinos žmogiškų aistrų. Jose, gerai išsižiūrėjus, ne tik tarpsta draugystė ir savitarpio pagalba, bet ir vyksta įvairios tarpusavio kovos, netgi savotiškos vendetos, būna vienas kito ignoravimo laikotarpių. Ir ko tik nebūna. Panašiai kaip tarp giminaičių. Pasitaiko ir neapykantos pliūpsnių, nes neapykanta - irgi santykis, ir anaip tol ne abejingas. Bet kuri užsienyje gyvenančių tautiečių bendruomenė pirmiausia - kunkuliuojanti žmogiškų aistrų lava, iracionalių, išskaičiavimu nepagrįstų santykių sampyna. Jeigu ne - tai kokia gi ten žmonių bendruomenė...

Didžiausias Sizifo akmuo tokios bendruomenės nariams būtų bandymas paversti ją vienodai mąstančių žmonių grupe: esą be šito nėra susitarimo ir bendravimo komforto. Esą nėra vienybės kaip kumščio - tai dažna metafora, bet ar ji teisinga? Vienaip mąstantys versus kitaip mąstantys? Ar tie, kurie mąsto ne „vienaip“, o „kitaip“, bus autsaideriais bendruomenėje? Jeigu jie sudarys mažumą (kad ir visai nedideliu procentiniu santykiu), juos bus lengva atitraukti nuo bendruomenės

veiklos paprastu daugumos susitelkimu?

Tautiškumo pagrindu susikūrusiose bendruomenėse turėtų dominuoti atvirkštinė tendencija: vienaip mąstantys kartu su kitaip mąstančiais ir ne laikinai, o nuolat. Juk tik įvairovėje ir diskusijose gimsta tiesa ir bendruomenės narys nenustoja puoselėjęs savo svarbiausio socialinio įgūdžio – mokėjimo vertinti, klausantis kito ir jam atsiliepiant. Ne bet kaip atsiliepiant; ne beprasmiu, malonios šypsenos lydimo žodžių srautu; ne su nuostata „ką besakysi, bendruomenė viską sugers“. Tai menkintų iškalbos dovaną ir mokytų ne kalbėjimosi, o malonaus atsikalbinėjimo. Rasti tinkamiems žodžiams reikia nemažai laiko, o kalbėjimasis apie skirtumus – viena sudėtingiausių užduočių bendruomenėje. Juk į pirmą planą dažniau veržiasi kiekvieno įnoringasis „aš“, o besiklausančiam „aš“ nebelieka nei laiko, nei erdvės.

Nenuostabu, kad žmonės ateina į bendruomenes tam, kad būtų išgirsti. Tačiau pajutę, jog patys turi klausytis – būna, kad ir išeina. Laiko, skirto kitam žmogui, šiuolaikinio, technologijų užaštrinto individualizmo epochoje beveik nėra. „Skirk laiko kitam“ – tokia nuostata šiandien meta rimtus iššūkius bendruomenių nariams. Juk jei nemoki patraukti kitų dėmesio, kad tave išklausytų, esi „per silpnas“ ir negali būti lyderis. Taip, neretai tai asocijuojama su žmogaus silpnumu. Silpnumas – su tylėjimu. O kiek tokių tylinčių bendruomenės narių?! Daugybė – praslenkančių pro šalį, nematomų ir negirdimų, laikinų ir niekieno nepastebimų. Bendruomenėse mėgstame teigti, neva žmogus pats turi rodyti iniciatyvą; nematomas ir tylintis narys – tai ne bendruomenės, o paties nario problema. Tačiau ir vėl – kaip nelengva individualizmo laikais rodyti iniciatyvą, ir tai – didžiausias šios epochos prieštaravimas. Lyderio „aš“ užima visą erdvę, tačiau mes šito ir tikimės. Kitaip lyderio nėra ir negali būti. Po jo ateina demokratiniu būdu išrinktas kitas, bet lygiai toks pat – „užimantis visą erdvę“. Mes nebeįsivaizduojame, kad lyderis gali būti kitoks, nedominuojantis ir neprisiimantis viso (beje, sunkaus) darbo sau. Neįsivaizduojame, kad į jo vietą gali ateiti radikaliai kitoks. Demokratiniu būdu mes sėjame panašius vienas į kitą lyderius ir mūsų vaizduotė snaudžia. Nepajėgti įsivaizduoti kitokio lyderio ir kitokiais principais veikiančios bendruomenės – didelė kūrybinė netektis. O juk bendruomenės – tai bendros kūrybos vaisius ir viena jų gali labai skirtis nuo kitos; netgi būti ekscentriška. Tačiau ar tikrai gali?

„Bendruomenė“ siejama su žodžiais „bendrauti“, „bendras“, „priklausiantis visiems“, „kartu naudojamas“. Kaip bendras turtas. Nors ir yra tokia lietuviška

patarlė: „Bendras arklys visada liesas“. Bet yra ir kita: „Bendra jėga ir kalnus nuverčia“. Nebūtų reikalo to svarstyti, jeigu minėti svyravimai nebūtų bendra visų tautinių bendruomenių užsienyje tendencija. Kai kuriais aspektais šiuolaikinės bendruomenės netgi primena partijas, o partijos esmė – ne telkti įvairiaminčius, o idėjiškai atsiriboti nuo tokių, ginant savo idėjinę „liniją“. Pats žodis „partija“, kilęs iš lotyniškojo „pars“, reiškia ne visumą, o dalį, egzistuojančią savo (idėjinio) atsiribojimo nuo kitų principu.

Ar tikrai bendruomenės tampa vis panašesnės į partijas ir kodėl verta apie tai pagalvoti? Būti panašiam ir tokiam pat – tai du skirtingi dalykai, kurių nereikia painioti. Taip, tautiečių bendruomenės užsienyje nuolat kinta, ir ne tik dėl narių sudėties, bet ir valdymo struktūros, veiklos principų, bendros egzistavimo filosofijos, kuri glūdi įstatuose. Tai, *kaip* bendruomenės keičiasi, veidrodiniu principu atspindi kolektyvinio tautos mąstymo ir valstybės valdymo kismą. Didžioji valstybinės veiklos dalis šiandien siejasi su projektais – šiuolaikiniu gyvavimo ir išlikimo būdu. Iš esmės, tai gana centralizuotas lėšų skirstymo būdas. Tačiau be jo šiandien neapsieina nė viena visuomeninio gyvenimo grandis: nuo universitetų iki pensionatų; nuo darželinuko iki pensininko gyvenimo niuansų. Visų išlikimas ir veikla iš dalies pagrįsti įvairiais valstybiniais ir Europos Sąjungos projektais.

Tai, žinoma, negali nepalieti ir bendruomenių. Nors jos, regis, galėtų ir turėtų būti visiškai nepriklausomos, rinktis laisvai egzistavimo modelį – joms, pasklidusioms po platųjį pasaulį, turėtų derėti visai kiti „išlikimo projektai“. Tačiau šiandien bendruomenės užsienyje turi bendrą globėją ir dažniausiai kuria savo veiklos planą išvien su Lietuvos ministerijomis ir jų departamentais. Pastarieji atsidavę dirba savo darbą, telkdami ir remdami lietuvius užsienyje. Tai irgi yra projektai. Vienas didžiausių – „Globali Lietuva“. Kitaip tariant, bendruomenės šiandien įsilieja į didžiulius Lietuvos ministerijų (Užsienio reikalų ir Švietimo, mokslo ir sporto) kuruojamus projektus ir tampa su jais susijusios ne tik praktiškai, bet ir idėjiškai. Suvienodėjo naujų bendruomenių steigimosi tvarka: reikia tarybos, įstatų, susirinkimų, balsavimo, registracijos į renginius. Tik tokios, gerai organizuotos, bendruomenės būna projektų autorių pastebimos. Iš vienos pusės, bendruomenės tampa geriau struktūruotos, iš kitos – komplikutesnės viduje.

Šiais sudėtingo darbo proceso, technologiškai medijuojamų pareigų ir įtemptos dienotvarkės laikais bendruomenių nariai vis mažiau linkę prisiimti visuomenines pareigas. Todėl bendruomenėse neretai lieka matomi tik aktyvistai, natūraliai

tapę draugų grupe, galinčia ir norinčia užsiimti visuomenine veikla kartu. Bendruomenės išgyvena ne tik individualizmo, bet ir naujų „standartų“ (gal standartizavimosi) laikmetį. Nė vienas žmogus nėra sala, lygiai kaip ir nė viena bendruomenė. Ir nė viena partija. Visa yra bendrų projektų, turinčių praktinius ir idėjinius reikalavimus, dalys. Pagaliau ir žodis „projektas“ yra kilęs iš graikiško „pro-ektasi“, reiškia „plitimą“, „augimą“. Taigi, bendruomenės kartu su Pasaulio Lietuvių Bendruomene šiandien sudaro didesnio projekto *dalį*, atlieka *visumai* priklausančios *dalies* vaidmenį. Dalis paklūsta visumai, į ją įteka. Vizualiai Pasaulio Lietuvių Bendruomenė primena į Baltiją įtekančio Nemuno delta – ne atskirą jūrą.

Štai paprasti pavyzdžiai, kurie šiek tiek padeda iliustruoti bendruomenių „filosofijos“ kismą ir gali išsirutulioti į tolesnę diskusiją:

a) Prieš vieną lietuvę – deją, tai nutinka nuolat ir ne vienoje šalyje – smurtavo jos užsienietis vyras ir ji kreipėsi į tautiečių bendruomenę pagalbos: esą tegu jie ateina pasikalbėti su jos vyru ir parodyti, kad ji turi užnugarį. Dalis bendruomenės narių pasiryžo žygiui, tačiau jos lyderiai suabejojo, ar toks veiksmas atitinka bendruomenės funkcijas. Esą tai yra advokatų ir tam tikrų tarnybų pareiga, o bendruomenė negali ir neturi teisės kišti į šeimą. Esą reikia padėti tautietei, bet ne bendruomenės vardu... Prasidėjo diskusijos ir narių nuomonės apie tai, kokia turi būti bendruomenės funkcija šiuo atveju, išsiskyrė. Abi pusės jautėsi teisios.

b) Viena mokykla ir kita mokykla... Tie laikai, kai užsienio lietuviai susirinkdavo su vaikais vietinėje lietuviškoje mokykloje ne tik mokyti vaikų, bet ir pabūti kartu, nuėjo į praeitį sulig pandemija. Iki tol aplink mokyklą besisukantis vietinės bendruomenės gyvenimas ne tik netildavo, bet ir telkdavo, augindavo bendruomenę. Nuotolinis mokymasis – tai didžiulė pagalba tėvams, kurių užsienyje nemažėja. Sykiu tai turės dar nežinomų socialinių pasekmių, neišvengiamai veiks ir bendruomenių struktūrą. Vaikas mokydamasis kalbėti lietuviškai per tarpininką – kompiuterį – nebūtinai norės kalbėti lietuviškai gyvai. Esama rizikos, kad įpratęs ieškos tarpininko – mašinos. Tačiau tam, kad sužinotume, ar tai nutiks, prireiks ilgalaikio bendruomenių stebėjimo ir tyrimo.

Bendruomenės akivaizdžiai keičiasi sulig kiekviena karta, tačiau niekur neišnyksta pagrindinė ir esminė funkcija – plačiai skleisti buvimo kartu gerį; kurti bendrumo šventę. Kadangi beveik neliko visuomeninių iniciatyvų be politinės potekstės, tai justai, jog bendruomenės irgi „politizuojasi“, kaip ir visa aplinkui. Tačiau norisi

tikėti, kad ši juntama tendencija neįsibėgės ir netaps aiškia kryptimi. Iš tikro, juk partijos turėtų savintis bendruomenių egzistavimo modelį ir rūpintis, kad nebūtų atvirksčiai.

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.